

ЖИЖИГ, ДУНД БИЗНЕСИЙН ӨРСӨЛДӨХ ЧАДВАРЫН СУДАЛГААНЫ ТУХАЙ ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

АНУ-ын Олон Улсын Хөгжлийн Агентлаг (USAID)-ийн санхүүжилтээр Хөгжлийн Шийдэл ТББ-ын хэрэгжүүлж буй “Бизнесийн Тогтвортой Тогтвортой Хөгжлийг Сайжруулах, Ил Тод Байдлыг Нэмэгдүүлэх” (BEST) хөтөлбөрийн хүрээнд “Жижиг, дунд бизнесийн өрсөлдөх чадвар”-ын судалгааг IRIM судалгааны хүрээлэн 2023 оны 7-р сараас 10-р сарын хугацаанд хийж гүйцэтгэлээ.

Олон Улсын Худалдааны Төв (ОУХТ)-ийн ЖДБ-ийн өрсөлдөх чадварын матрицан аргачлалыг¹ ашиглан Монгол Улс дахь ЖДБ-ийн өрсөлдөх чадварыг **компанийн чадавх, бизнесийн экосистем, макро орчин** гэсэн гурван түвшинд судалсан. Энэхүү аргачлал нь **компанийн чадавхыг өрсөлдөх чадвар, холбогдох чадвар, өөрчлөгдөх чадвар** гэсэн гурван тулгуур хүчин зүйлээр үнэлж, **эдийн засгийн гурван түвшний (микро, месо, макро)** хувьд авч үзэн ЖДБ-ийн өрсөлдөх чадварыг тодорхойлсон. Судалгааны мэдээллийг Улаанбаатар хотын 9 дүүрэг, 21 аймагт үйл ажиллагаа явуулж буй, албан ёсны бүртгэлтэй 703 ЖДБ-ээс цуглуулсан. Судалгаанд хамрагдсан ЖДБ-ийг орлогоор нь ангилан үзвэл 57.9% нь бичил, 23.5% нь жижиг, 18.6% нь дунд хэмжээтэй байна. Байршлын тухайд 69.8% нь Улаанбаатар хотоос, 30.2% нь орон нутгаас хамрагджээ. Эдийн засгийн салбарын хувьд 35.2% нь үйлчилгээний салбарт, 22.3% нь бөөний болон жижиглэнгийн салбарт, 12.3% нь боловсруулах салбарт, 10.8% нь барилгын салбарт, 10.1% нь хөдөө аж ахуйн салбарт, үлдсэн 9 орчим хувь нь бусад салбарт үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

ЖДБ-ийн өрсөлдөх чадварын нэгдсэн үзүүлэлтүүд

- Компанийн чадавхын хувьд ерөнхий индекс 48.7, өрсөлдөх чадварын дундаж оноо 49.7, холбогдох чадварынх 42.9 оноо, өөрчлөгдөх чадварынх 53.3 оноо байна. Эдгээрээс холбогдох чадварын багана харьцуулах түвшнөөс доогуур үнэлэгдсэн бөгөөд өрсөлдөх ба өөрчлөгдөх чадварын баганаас 7-10 орчим оноогоор доогуур үнэлэгджээ. Ялангуяа бичил бизнесийн хувьд холбогдох чадвар дутмаг байна. Иймд компанийн түвшинд холбогдох чадварыг сайжруулахад анхаарах шаардлага байна.
- Бизнесийн экосистемийн хувьд ерөнхий индекс 52.2, өрсөлдөх чадварын дундаж оноо 56.6, холбогдох чадварынх 42.9 оноо, өөрчлөгдөх чадварынх 57.0 оноо байна. Өрсөлдөх ба өөрчлөгдөх чадварын дундаж оноо харьцуулах түвшнөөс дээгүүр, харин холбогдох чадварынх харьцуулах түвшнөөс доогуур үнэлэгджээ. Иймд бизнесийн экосистемийн түвшинд мөн л холбогдох чадварыг сайжруулахад анхаарах шаардлага байна.
- Макро орчны хувьд ерөнхий индекс 57.9, өрсөлдөх чадварын дундаж оноо 39.2, холбогдох чадварынх 57.1 оноо, өөрчлөгдөх чадварынх 77.4 гарчээ. Өрсөлдөх чадварын баганын үнэлгээ харьцуулах түвшнөөс доогуур, харин өөрчлөгдөх чадварынх хүчтэй түвшинд үнэлэгдсэн байна. Эдийн засгийн гурван түвшинд өөрчлөгдөх чадварын багана нөгөө хоёр баганаасаа өндрөөр үнэлэгдсэн байна.

¹Олон улсын худалдааны төв, (2021а) Эх сурвалж: (<https://intracen.org/file/cp2021technicalannexpdf>)

ЖДБ-ийн өрсөлдөх чадварын матрицын хураангуй

Дундаж оноо [0-100]		Индекс	Өрсөлдөх	Холбогдох	Өөрчлөгдөх
Компанийн чадавх	Нийт	48.7	49.7	42.9	53.3
	Бичил	44.1	46.3	38.4	47.5
	Жижиг	52.1	52.6	47.0	56.8
	Дунд	58.3	56.8	51.7	66.5
Бизнесийн экосистем		52.2	56.6	42.9	57.0
Макро орчин		57.9	39.2	57.1	77.4
Харьцуулах түвшин: 44.2					
Сул түвшин: ≤26.5 оноо		Хүчтэй түвшин: 70.7 оноо			

ЖДБ-ийн өрсөлдөх чадвар дундаж түвшинд үнэлэгдсэн ба сайжруулах шаардлагатай байна. ЖДБ-ийн өрсөлдөх чадварын гурван баганын хоёр нь болох компанийн чадавх, бизнесийн экосистемийн дундаж оноо харьцуулах түвшнээс дээгүүр хэдий ч хүчтэй түвшнээс нэлээд доогуур, гурав дахь багана болох макро орчны үнэлгээ харьцуулах түвшнээс доогуур үнэлэгдлээ. Тодруулбал, ЖДБ-ийн өрсөлдөх чадварын дундаж оноо компанийн түвшинд 52.4, бизнесийн экосистемийн хувьд 56.6, макро орчны баганын хувьд 39.2 оноогоор үнэлэгдсэн байна. Компанийн түвшинд ЖДБ-ийн өрсөлдөх чадварыг бууруулж буй хүчин зүйл нь үйл ажиллагааны үр ашиг, зардлын үр ашиг, чанарын удирдлага байна. Бизнесийн экосистемийн хувьд өрсөлдөх чадварыг бууруулж буй гол хүчин зүйлс нь зам тээвэр, дэд бүтцийн хөгжил, эрчим хүчний найдвартай байдал, дотоодын болон олон улсын чанарын гэрчилгээжүүлэлтийн талаар мэдээлэл авах боломжийн оноонууд бага гарсан явдал юм. ЖДБ-ийн өрсөлдөх чадварыг бууруулж буй макро орчны хүчин зүйлс нь логистик гүйцэтгэлийн индекс, ISO 9001 чанарын гэрчилгээ болон ISO 14001 хүрээлэн буй орчны гэрчилгээ, онцгой тарифын үнэлэгдсэн утгууд харьцуулах түвшнээс доогуур үнэлэгдсэн явдал юм.

Өрсөлдөх чадварын багана: Компани, бизнесийн экосистем, макро орчны уялдаа

	Компанийн чадавх	Оноо	Бизнесийн экосистем	Оноо	Макро орчин	Оноо
Үйлдвэрлэлийн үр ашиг	Үйл ажиллагааны үр ашиг	45.8	Эрчим хүчний найдвартай байдал	53.5	Үйлчилж буй тариф	58.6
	Зардлын үр ашиг	48.7	Зам тээвэр, дэд бүтцийн хөгжил	47.4	Техникийн зохицуулалтын тоо	-
	Цаг хугацааны үр ашиг	74.7	Хөдөлмөрийн зах зээлийн хөгжил	55.7	Онцгой тариф	42.6
			Төрийн байгууллагын үйл ажиллагаа	57.8	Засаглалын индекс	46.6
			Албан хэлцлийн хэрэгжилт	61.7		
Нөөцийн менежмент	Орлого, зарлагын бүртгэл	76.6	Дотоодын тээврийн найдвартай байдал	68.7	Логистик гүйцэтгэлийн индекс	25.0
	Банканд данс эзэмших байдал	49.7	Гаалийн бүрдүүлэлтийн үр ашиг	68.7		
	Мөнгөн хөрөнгийн удирдлага	69.6				
Чанарын стандарт	Чанарын хяналт, стандарт	27.5	Дотоодын тохирлын гэрчилгээний талаар мэдээлэл авах боломж	50.1	ISO 9001 чанарын гэрчилгээ	33.2

			Олон улсын гэрчилгээжүүлэлтийн талаар мэдээлэл авах боломж	41.7	ISO 14001 хүрээлэн буй орчны гэрчилгээ	29.4
	Харьцуулах түвшин: 44.2		Сул түвшин: ≤26.5 оноо		Хүчтэй түвшин: ≥70.7 оноо	

Энэхүү судалгааны дэлгэрэнгүй тайланг цахимаар болон цаасаар хэвлэн гаргаж байгаа бөгөөд танд удахгүй хүргүүлэх болно.

